

I. HISTORIE MEZINÁRODNÍHO OBCHODOVÁNÍ

prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.

Literatura: *Balaš, V., Šturma, P. Kurs mezinárodního ekonomického práva, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1997; Matsushita, M., Schoenbaum, T. J., Mavroidis, P. C. The World Trade Organization, Oxford: Oxford University Press, 2003; Neústupná, L., Základní právní zásady Všeobecné dohody o clech a obchodu ve světle současných světových podmínek, Studie z mezinárodního práva, Praha, 1985; Ondřej, J. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní, 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. 2004; Potočný, M., Ondřej, J. Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006; WTO – Trading into the Future, Geneva, 1999; WTO – Legal Texts – A Summary of the Final Act of the Uruguay Round.*

Internetové stránky: oficiální stránky Světové obchodní organizace – www.wto.org

I.1 ÚVOD A CÍL

Historie obchodování jako cílené činnosti, jejímž předmětem je směna zboží či služeb, sahá hluboko do minulosti lidstva. Mezinárodní obchod existoval hluboce ve starověku a samozřejmě i ve středověku. Byť v podobě jiné, než ve které existuje dnes. Propojenost starověkého světa byla na svou dobu a především na své přepravní možnosti mimořádná. Archeologické nálezy prokazují existenci obchodních kontaktů realizovaných na velké vzdálenosti. Byť „sortiment“ zboží byl omezen buďto na luxusní předměty či suroviny pro výrobu luxusních předmětů, nebo na získávání nedostatkových surovin.

Jako příklad bohatosti vztahů lze uvést období Staré říše v Egyptě. V této době se pravidelně organizují četné výpravy za hranice země. Usilovně se těží v měděných dolech na Sinajském poloostrově. Totéž platí o místních tyrkysových dolech. Zlato se dováželo spolu s vonnou pryskyřicí z břehů jižního Rudomoří a Nubie. Lazurit se dopravoval z dnešního Afghánistánu. Kvalitní dříví se dováželo z Foinikie (a naopak ve fénickém Byblu byl vykopán chrám obsahující nádoby z Egypta).

V průběhu věků docházelo ke změnám jak v obsahu činnosti (původně barterový systém byl nahrazen peněžním systémem), druhu zboží, směřování obchodních cest (tradiční oblast obchodu Evropa – Afrika – Asie byla doplněna transatlantickým obchodováním), způsobu obchodování a transportu zboží a nakonec i v právní regulaci jak vztahů mezi obchodníky samými, tak vztahů mezi státy.

Změny, které přinesl vznik a následná globalizace světové ekonomiky posouvají a zastihují zastávané pozice a zájmy států. Ty se měnily v souvislosti s vývojem a fázemi světové ekonomiky – od období koloniálního přes rozpad světové ekonomiky na dvě soustavy (kapitalistickou a socialistickou) až ke zpětnému vytvoření světové tržní ekonomiky v 90. letech dvacátého století. Vyvíjela se současně i právní regulace.

Cílem této kapitoly je ukázat základní rysy právní regulace mezinárodních obchodních vztahů v období před vznikem Světové obchodní organizace a systémem dalších organizací či smluv, které se objevily v období po II. světové válce a existují na bilaterálním základě nebo na základě multilaterálním, případně jsou doprovázeny vznikem mezinárodních organizací jako specializovaných fór pro diskuse jednotlivých problémů doprovázejících mezinárodní obchod.

Na úvod je nutné si – vzhledem k charakteru této publikace jako omezené pomůcky pro výuku v bakalářském studiu – uvědomit strukturu vztahů existujících při realizaci mezinárodního obchodu a jejich právní regulaci. Pokud hovoříme o mezinárodním obchodu, je nutné vnímat rozdíly v rovině existujících vztahů a z toho plynoucí rozdíly v právní regulaci těchto vztahů. Ty spadají do různých systémů (mezinárodní v. vnitrostátní v. evropský) právní regulace nebo jsou předmětem úpravy různých právních odvětví.

Tradičně využíváme pro výuku schéma, kde je předmět zájmu této učebnice obsažen v prvé rovině zahrnující vztahy mezi státy navzájem, resp. mezi státy a mezinárodními organizacemi (resp. mezinárodními organizacemi navzájem). Schéma by nám mělo napomoci se lépe orientovat v této oblasti a porozumět dále rozebíraným otázkám.

Ještě jednu poznámku je nutné učinit. Schéma nezahrnuje vztah státu a jednotlivce ve smyslu zahraničního podnikatele – investora (tzv. diagonální vztah). Tento typ vztahu přetíná tradiční schéma v onom smyslu, že se jedná o vztah mezi subjektem mezinárodního práva a subjektem práva vnitrostátního. Z pohledu právní regulace spadá do roviny třetí, tj. mezinárodního práva soukromého a na stát je v případě realizace obchodu s obchodníkem zpravidla nahlíženo jako na obchodníka, právnickou osobu. Nicméně vzhledem k postavení státu vykazuje tato situace určité zvláštnosti, kterými se odlišuje od běžných vztahů obchodník – obchodník. Jde o možnosti využití imunity, v důsledku toho existence možnosti volby jiných způsobů řešení sporů než je řízení před soudy obecnými atd.

TYP VZTAHŮ	OBLAST REGULACE
VZTAHY MEZI STÁTY A MEZINÁRODNÍMI ORGANIZACEMI (DISPONUJÍCÍMI SUBJEKTIVITOU V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO PRÁVA)	MEZINÁRODNÍ PRÁVO VEŘEJNÉ (ODVĚTVÍ: MEZINÁRODNÍ EKONOMICKÉ PRÁVO)
VZTAHY MEZI STÁTEM A PODNIKATELEM, RESP. MEZI MEZINÁRODNÍ ORGANIZACÍ TYPU EU (DISPONUJÍCÍ PRÁVOMOCÍ V OBLASTI VNĚJŠÍCH OBCHODNÍCH VZTAHŮ) A PODNIKATELEM	VNITROSTÁTNÍ VEŘEJNÉ PRÁVO (SPRÁVNÍ, FINANČNÍ, MĚNOVÉ ATD.) EVROPSKÉ PRÁVO
VZTAHY MEZI OBCHODNÍKY NAVZÁJEM	MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ (KOLIZNÍ PRÁVO S ODKAZEM NA NÁRODNÍ PRÁVO, JEDNOTNÉ PRÁVO OBSAHUJÍCÍ HMOTNÉ NORMY) nebo v jeho rámci/či postaveno na roveň LEX MERCATORIA JAKO NESTÁTNÍ PRÁVO